ACȚIUNILE EXTERNE ALE UNIUNII EUROPENE DE PREVENIRE A UNOR FORME DE DISCRIMINARE

BENIUC Liliana,
doctor în științe politice, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat

În articol se analizează combaterea diferitor forme de discriminare de către UE atât la nivel european, cât și la nivel global. Uniunea Europeană consideră că promovarea și protecția drepturilor omului în întreaga lume este o preocupare legitimă a comunității internaționale. Politicile UE se bazează pe standarde convenite la nivel internațional și reflectă convingerea că drepturile omului și democrația nu sunt valori „occidentale", ci valori universale asumate de toate statele membre ale ONU. UE întreprinde măsuri la nivel global pentru a preveni și a denunța toate formele de discriminare pe motive de sex, origine rasială sau etnică, religie sau convingeri, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală, promovând, în același timp, accesul persoanelor în toate sferele vieții.

Cuvinte-cheie: *discriminare, drepturile omului, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap, Strategia de egalitate LGBTIQ 2020-2025, anunțat Planul de acțiune al Uniunii privind combaterea rasismului 2020-2025.*

THE EXTERNAL ACTIONS OF THE EUROPEAN UNION TO PREVENT SOME FORMS OF DISCRIMINATION

Summary

The article analyzes the fight against different forms of discrimination by the EU both at the European level and at the global level. The European Union considers the promotion and protection of human rights around the world to be a legitimate concern of the international community. EU policies are based on internationally agreed standards and reflect the belief that human rights and democracy are not 'Western' values, but universal values embraced by all UN Member States. The EU takes action globally to prevent and denounce all forms of discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation, while promoting access for people in all spheres of life.

Key words: *discrimination, human rights, UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025, Union Action Plan on Combating Racism 2020-2025 announced.*

Promovarea egalității și a respectului față de drepturile omului reprezintă un element esențial al obiectivelor acquis-ului comunitar și a instituțiilor Uniunii Europene. Principiul egalității constituie un element fundamental al integrării europene, fiind menționat în articolul 119 din Tratatul de la Roma [1], semnat în anul 1957 de către statele fondatoare ale Comunității Economice Europene (CEE), care a impus egalitatea de remunerare între bărbați și femei și a oferit competența de a elabora primele directive privind egalitatea: Directiva privind egalitatea de remunerare (1975) [2] și Directiva privind egalitatea de tratament (1976) [3], care interzic discriminarea pe criterii de gen în accesul la locurile de muncă, formarea și promovarea profesională și condițiile de muncă. Potrivit directivelor, statele membre ale CEE și-au asumat angajamentul de a pune în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare aducerii la îndeplinirea principiilor egalității de remunerare și de tratament.

Uniunea Europeană consideră că promovarea și protecția drepturilor omului în întreaga lume este o preocupare legitimă a comunității internaționale. Conform Tratatului de la

Maastricht (1992) UE și-a asumat obligația de a promova drepturile omului, inclusiv drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale, precum au fost reafirmate la Conferința Mondială a Drepturilor Omului de la Viena (1993), care a marcat începutul unui efort reînnoit de consolidare și punere în aplicare a ansamblului de instrumente privind drepturilor omului stabilite pe baza Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948) [4]. Politicile UE se bazează pe standarde convenite la nivel internațional și reflectă convingerea că drepturile omului și democrația nu sunt valori „occidentale", ci valori universale, asumate de toate statele membre ale ONU.

Comisia Europeană, organul executiv al Uniunii Europene, participă activ la forurile internaționale pentru drepturile omului și sesiunile Adunării Generale a ONU, consacrate luptei împotriva rasismului. Principalele instrumente de care dispune Uniunea Europeană pentru a promova respectul pentru drepturile omului sunt acordurile de cooperare și parteneriat cu țările terțe, care oferă oportunități de a întreține regulat dialoguri politice și de a oferi sprijin financiar politicilor și activităților legate de drepturile omului [5].

În Uniunea Europeană este interzisă discriminarea pe criterii de origine rasială și etnică în domeniile privind accesul la locuri de muncă, condițiile de muncă, inclusiv promovarea, remunerarea și concedierile; accesul la formarea profesională; accesul la protecția socială și asistența medicală, educația, avantajele sociale, accesul la bunuri și servicii, inclusiv în ceea ce privește locuința în conformitate cu Directiva privind egalitatea rasială, care a fost adoptată în anul 2000. Fiecare țară a UE trebuie să stabilească cel puțin un organism dedicat combaterii discriminării, care să fie responsabil de ajutorarea victimelor și realizarea unor studii independente. Țările membre au avut obligația de a transpune în legislația naționale prevederile Directivei de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică până la 19 iulie 2003 [6].

UE întreprinde măsuri la nivel global pentru a preveni și a denunța toate formele de discriminare pe motive de sex, origine rasială sau etnică, religie sau convingeri, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală, promovând în același timp accesul persoanelor în toate sferele vieții. Unul dintre obiectivele principale ale activității Serviciului European de Acțiune Externă este de a monitoriza ca legile, politice și practicile discriminatorii să fie contracarate la nivel mondial, pentru a nu expune persoanele aflate în situații vulnerabile la șomaj, excluziune socială și sărăcie [7]. În calitate de instrumente pentru combaterea discriminării și promovării diversității atât în interiorul granițelor UE, cât și în afara acesteia se aplică combinația dintre diplomația publică și activitățile de sensibilizare, dialogurile politice și cele privind drepturile omului, consolidarea capacităților și asistența financiară.

UE sprijină aderarea la toate documentele internaționale privind drepturile omului, precum ar fi Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap (CDPH). Fiind parte la CDPH, UE a stabilit cadrul de implementare, care determină legislația și politica europeană, bazată pe nediscriminare și asigurarea egalității de șanse în administrația publică a UE. Cadrul UE de implementare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu handicap este constituit din Parlamentul European, Ombudsmanul European, Agenția pentru Drepturile Fundamentale a UE și Forumul European al persoanelor cu handicap. De responsabilitatea Cadrului UE ține completarea cadrelor naționale de monitorizare în statele membre ale UE a promovării, implementării și protejării CDPH la nivel național, care pot lua diverse forme de organizare: organisme naționale de promovare a egalității, mediatori, instituții de apărare a drepturilor omului [8].

Apărarea drepturilor omului și a principiilor democrației constituie obiective fundamentale ale politicii externe a UE, care reprezintă un exercițiu colectiv și nu unilateral. Pandemia Covid- 19 a creat deschidere pentru o acțiune colectivă mai puternică. Politica externă a UE bazată ferm pe drepturile omului aduce multiple beneficii securității și prosperității UE. Potrivit declarației lui Josep Borrell Fontelles, Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate (2019-2024), guvernele care respectă drepturile omului sunt aliați mai de încredere, parteneri comerciali mai puternici și mai buni administratori ai păcii regionale și ai stabilității internaționale pe termen lung [9].

Uniunea Europeană își asigură rolul de lider în protejarea drepturilor omului și a democrației prin activitatea celor 140 delegații ale UE și ambasade ale statelor membre, care monitorizează situația în țările de reședință, inclusiv Reprezentantul Special al UE pentru drepturile omului, care vor ghida punerea în aplicare a Planului de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația (2020-2024), ținând cont de nevoile și circumstanțele locale. Acest Plan de acțiune de la Bruxelles propune următoarele linii de acțiune: tragerea la răspundere a persoanelor care violează drepturile omului; îmbunătățirea instrumentelor printr-un regim global al UE de sancțiuni pentru încălcarea drepturilor omului; protejarea și împuternicirea apărătorilor drepturilor omului și asigurarea faptului că noile tehnologii, precum inteligența artificială vor promova și nu vor împiedica drepturile omului [9]. Acțiunile care urmează să fie întreprinse de UE vor promova drepturile omului și democrația în întreaga lume, vor reflecta progresele obținute și îi vor face pe europeni mai siguri, iar parteneriatele lor mai durabile. În special, Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația 2020-2024 intensifică acțiunile privind prioritățile de lungă durată privind egalitatea de gen, libertatea de exprimare online și offline, eradicarea torturii, abolirea pedepsei cu moarte, prevenirea violenței sexuale și de gen. Noile elemente se referă la consolidarea legăturii dintre drepturile omului și mediu, valorificarea beneficiilor tehnologiilor digitale și reducerea la minimum a riscurilor, acțiuni sporite privind drepturile economice, sociale și culturale, punând accent mai mare pe democrație, afaceri, drepturile omului și investiții mai mari pentru explicarea a ceea ce face UE pentru promovarea drepturilor omului și a democrației [9].

UE și-a asumat puterea de a acționa în cazurile de discriminare pe motiv de orientare sexuală începând cu anul 1999, prin adoptarea unor acte legislative și realizarea unor măsuri de protecție juridică și socială a persoanelor LGBTI. Conform Strategiei de egalitate LGBTIQ 2020- 2025 puterea socială și economică a UE provine din unitatea europeană în diversitate: egalitatea și nediscriminarea sunt valori și drepturi fundamentale în UE, consacrate în tratatele sale fondatoare și Carta drepturilor fundamentale. Comisia Europeană, Parlamentul și Consiliul UE împreună cu statele membre împărtășesc responsabilitatea de a proteja drepturile fundamentale și de a asigura tratament egal și egalitate pentru toți [10]. Potrivit viziunii europene, evoluțiile legislative și inițiativele politice au îmbunătățit viața multor oameni și au contribuit la crearea unor societăți mai egale și mai primitoare, inclusiv pentru persoanele lesbiene, gay, bisexuale, trans, non-binare, intersexuale și queer (LGBTIQ). În anul 2015 Comisia Europeană a prezentat Lista de acțiuni pentru promovarea egalității LGBTI – primul cadru de politică, care acoperă educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea, libera circulație, azilul și infracțiunile motivate de ură. Drept urmare, UE colaborează cu țările membre pentru a fi recunoscute juridic cuplurile de același sex și normele privind recunoașterea juridică a genului [11].

Într-un sondaj din anul 2019, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a constatat că discriminarea pe motive de orientare sexuală, identitate/exprimare de gen și caracteristici sexuale a crescut în UE: 43% dintre persoanele LGBT au declarat că se simt discriminate în 2019, comparativ cu 37% în 2012 [10]. Discriminarea împotriva persoanelor LGBTIQ persistă în întreaga UE, fiind nesigur să arate afecțiune în mod public, să fie deschise cu privire la orientarea lor sexuală, identitatea de gen, expresia de gen și caracteristicile sexuale. Conform Strategiei de egalitate un număr important de persoane LGBTIQ este expus riscului de sărăcie și excluziune socială, nu există siguranță de a raporta poliției abuzurile verbale și violența fizică. Conform site-ului oficial al Serviciului European de Acțiune Externă (www.eeas.europa.eu) drepturile persoanelor LGBTIQ fac parte din eforturile diplomației publice. Drept urmare, SEAE se angajează prin dialog politic, activități de conștientizare și sprijinire a apărătorilor drepturilor omului LGBTIQ, finanțând societatea civilă în eforturile sale, de a consolida în mod sistematic protecția persoanelor și de a aborda impunitatea, homofobia și stigmatizarea cu care se confruntă persoanele LGBTIQ.

La 16 septembrie 2020 Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene a anunțat Planul de acțiune al Uniunii privind combaterea rasismului, care stabilesc măsuri pentru următorii 5 ani, fiind un instrument orizontal, care urmărește să integreze antirasismul în toate domeniile de politică, precum educația, ocuparea forței de muncă, digitalizarea, tineretul etc. [13]. Planul recunoaște numeroasele forme diferite de rasism, cum ar fi, rasismul anti-negru, anti-țiganismul, anti-asiaticul și antisemitismul sau acea legătură cu religia, cum ar fi ura anti-musulmană. Uneori, rasismul se poate intersecta cu alte motive protejate, cum ar fi sexul, handicapul, religia sau statutul de migrație.

Discriminarea pe motive de origine rasială și etnică este interzisă în UE. Discriminarea afectează demnitatea umană, oportunitățile de care ar putea beneficia persoana, prosperitatea, starea de bine și siguranța personală. Discriminarea înseamnă nerespectarea valorilor de bază ale UE. Toți cetățenii europeni trebuie să se bucure de drepturile și libertățile lor fundamentale și de participare egală în societate, indiferent de originea lor rasială sau etnică. Conform viziunii europene forța socială, politică și economică a UE provine din unitatea în diversitate, în schimb rasismul îi slăbește pe toți. Drept urmare, UE poate și trebuie să depună mai multe eforturi pentru a asigura un tratament egal pentru toți.

În concluzie, menționăm că războiul declanșat de Rusia în Ucraina a creat o criză umanitară similară celei din perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Persoanele LGBTIQ se confruntă cu provocări speciale în contextul războiului, agravate de campaniile de dezinformare din Rusia, ca parte a narațiunilor propagandistice care contribuie la desfășurarea invaziei militare. Campaniile de dezinformare produc o amenințare pentru securitate, deoarece hărțuirea online poate duce la agresiune fizică, violență, alimentează ura și amenință vieți. Aceste acțiuni ridică bariere în calea participării politice și a protejării drepturilor persoanelor care sunt reprezentanți ai diferitor minorități. Consecințele războiului sunt resimțite de către toate păturile sociale, lăsând țările și națiunile în ruine. De aceia, este important să reflectăm asupra impactului specific pe care îl poate avea asupra oamenilor, care sunt adesea uitați în marea imagine a războiului. UE și-a asumat angajamentul de a combate orice formă de discriminare, violență și discursuri instigatoare la ură atât la nivel european, cât și global – în vremuri de pace și de război.

Referințe bibliografice:

1. Traite instituant la Communaute Economique Europeenne et document annexes. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EN (accesat: 8 februarie 2023)
2. Directiva Consiliului din 10 februarie 1975 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la aplicarea principiului egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculine și cei de sex feminine https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975L0117&from=RO
3. Directiva Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce promovează accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la încadrarea profesională, precum și condițiile muncii. (76/207/CEE). https://eur- lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A31976L0207
4. World Conference on Human Rights, Vienna, 1993. https://www.ohchr.org/en/about-us/history/vienna-declaration
5. The European Union: Human Rights and the fight against discrimination. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuideMinorities14en.pdf
6. Directiva 2000/43/CE — de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică. https://eur-lex.europa.eu/RO/legal- content/summary/equal-treatment-irrespective-of-racial-or-ethnic-origin.html (accesat: 09.02.2023)
7. Diversity. https://www.eeas.europa.eu/eeas/diversity_en
8. Cadrul UE pentru Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap https://fra.europa.eu/ro/content/cadrul-ue-pentru-conventia-onu-privind-drepturile-persoanelor- cu-handicap
9. EU action plan on human rights and democracy 2020–2024. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy _2020-2024.pdf
10. LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/lesbian-gay-bi-trans- and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en
11. Lista de acțiuni pentru promovarea egalității LGBTI https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/lgbti/ro/
12. O Uniune a egalității: Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025 https://commission.europa.eu/document/beb25da4-e6b9-459e-89f7-bcdbd3a8f0c8_ro
13. Starea Uniunii: Un nou plan de acțiune pentru a schimba paradigma acțiunilor de combatere a rasismului.